

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петко Христов

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН
за провеждане на конкурс за присъждане на образователната и научна
степен „Доктор” в професионално направление 3.1. Социология,
антропология и науки за културата, за дисертационен труд на тема:
„ВАЛИДИРАНЕ НА ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И
СОЦИАЛИЗИРАНЕ НА ДОКУМЕНТАЛНИ И КНИЖОВНИ
ЦЕННОСТИ“

автор Милена Петкова Колева – Звънчарова,

с научен ръководител проф. д.н. Иван Кабаков

И в европейска перспектива, и в българските ни реалности, темата за културно наследство в разнообразните му форми се превръща във все по-актуална с оглед на разнообразните практики по разпознаването и опазването му, но най-вече с оглед на социализацията и представянето му пред все по-широки обществени среди в съвременната дигитална ера. Особено актуална е тази тема в българските условия във връзка с усъвършенстването на законодателството в тази област и изработването на адекватни политики, свързани с него. Констатирайки дефицитите в професионалната подготовка и развитието на кадрите, необходими за качествено извършване на дейностите по опазване и социализиране на културното наследство в България в неговите разнообразни и специфични форми, дисертантката предлага конкретни идеи за валидирането на знания, умения и компетентности, придобити предимно в практиката чрез неформално обучение и самостоятелно учене. Това прави изследването актуално, а темата дисертабилна, с конкретни идеи за подготовката на квалифицирани и мотивирани специалисти за институциите на паметта, които да опазват и представят пред широката публика различни специфични видове културно наследство.

Изборът на непосредствения обект за анализ – документалното и книжовното културно наследство, съхранявано в Националната библиотека “Св. Св. Кирил и Методий” не е случаен. Благодарение на дългогодишните си професионални занимания с културните ценности в отдел “Ориенталски сбирки” на НБКМ Милена Колева – Звънчарова посочва дефицитите на професионалната подготовка и развитие, които

според нея са резултат от съществуващата система на висше образование и несъвършенствата в Списъка на професиите за професионално образование и обучение, приет в Р България. Дисертантката предлага система за валидирането на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене като опит да се прескочи „огромната пропаст“ (нейна констатация), която се разкрива между резултатите от формалното образование и реалните потребности на професионалната практика като потенциална възможност за преодоляването на част от тези дефицити. Опасността, която тя съзира в съществуването на подобни дефицити, произтича от това, че *„загубата на професионален капацитет в институциите на паметта, причинена от липсата на достатъчно подготвени и мотивирани специалисти, както и на възможности за адекватно на търсенето професионално развитие, вече може да бъде определена като критична“* (с. 10). Тук не мога да не се съглася с нея.

Дисертацията се състои от увод, четири глави и заключение. Текстът е добре структуриран и следва логиката на постепенно въвеждане на избраната тема и задълбочаване на анализа. В **увода** коректно са формулирани идеята, конкретния обект и предметът на изследването, както и изследователските методи, с които то е реализирано. Прави впечатление широката многоспектърна подготовка на дисертантката и интердисциплинарният характер на изследването, включващо както анализ на европейската и националната нормативна база, така и анкетно проучване и интервюта на терен. Формулирана е и работна хипотеза, че предлаганият инструмент (валидирането) *„има потенциал да допринесе за повишаване и поддържане на качеството на дейностите по опазване и социализиране на културното наследство.“*(с. 13). В **първа глава** е разгледано присъствието на понятието „културно наследство“ в европейските и националните политически и правнонормативни актове. Личният професионален опит и доброто познаване на европейските програми от типа на Творческа Европа и Еразъм+ позволяват на Милена Колева – Звънчарова да проследи развитието на идеята за споделеното културно наследство като основа за изграждането на европейска идентичност, без да се отричат конкретните национални приноси в това отношение. Проследена е ролята на институциите на паметта за опазването и социализацията на културното наследство, като се акцентира върху книжовното и документалното културно наследство като обект на изследване. Приносно в тази част на дисертацията е проблематизирането на обществените условия, в които едно уникално и специфично

наследство, каквото е съхраняваното в отдел „Ориенталски сбирки“ на НБКМ, се превръща в непознато за широката публика и в известна степен отчуждено (определението е на дисертантката) от българското културно наследство.

Втора глава е посветена на дейностите в областта на документалното и книжовното културно наследство. Проследявайки практическите подходи към тези дейности, Милена Колева – Звънчарова анализира изискванията на длъжностите и професиите в тази сфера и спецификите в професионалното развитие на специалистите – както ограниченията на съществуващото формално образование и обучение, което не успява да осигури изграждане и поддържане на умения и компетентности, необходими за съответното професионално развитие, така и липсата на признание (чрез валидиране) на знанията и уменията на практикуващите специалисти, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно усъвършенстване. На примера на документалното и книжовното културно наследство, съхранявано в отдел „Ориенталски сбирки“ на НБКМ, се прави извода, че *„въпреки изконната, традиционна и утвърдена роля на библиотеките като пазители на документално, книжовно и литературно културно наследство, за културното наследство все още не се мисли през обособени и целенасочени дейности“* (с. 74). Според докторантката основно противоречие е липсата на акредитация на НБКМ като научна институция (според ЗРАСРБ) от една страна и вменената в Закона за обществените библиотеки научно-изследователска дейност (чл. 16, ал. 1, т. 3), която се извършва в НБКМ. Това води, според нея, до неминуемо затихване на научно-изследователската дейност през последните години, но също отслабва капацитета за извършването на научно-приложни изследвания в областта на книжовното и документалното наследство, а оттук – и проблеми в неговата социализация. Сравнявайки нормативната практика в библиотеките с тази в другите институции на паметта – държавните архиви и музеите, Милена Колева – Звънчарова предлага разнообразни модели на валидиране на неформалното обучение и квалификация, на което е посветена **трета глава** на дисертацията. Започвайки с проследяването на значението на понятието „валидиране“ на професионалното развитие в ЕС и в България, както на ниво нормативни документи, така и на ниво реална практика, дисертантката представя резултатите от проведеното от нея анонимно анкетно проучване сред 33 специалисти, пожелали да се включат. Анализът на резултатите от тази анкета, проведена в рамките на изследването, показва, че професионалната

подготовка в областта на културното наследство е белязана от редица дефицити, а предлаганата система за валидиране е възможното решение за оценяване и признаване на придобити знания, умения и компетентности чрез неформално и самостоятелно учене. Милена Колева – Звънчарова констатира, че предлаганите от нея принципи и мерки за валидиране са приложими в случаите, когато необходимата многостранна подготовка на малко на брой специалисти извън институциите на паметта и професионалната практика е икономически нерентабилна за висшите учебни заведения. Ето защо те са допълващи по характер и не могат да изместят процеса на професионално развитие чрез образование и обучение в университетите.

В четвъртата глава са представени конкретните резултати от проучването в отдел „Ориенталски сбирки” на НБКМ и е проверена работната хипотеза на изследването. Дисертантката разглежда подробно основните моменти от създаването, развитието и дейността на отдела с цел да бъдат идентифицирани и анализирани проблемите в областта на формирането на професионалните знания, умения и компетентности, необходими за опазването и социализирането на съхраняваното уникално архивно и книжовно наследство, превръщащо се постепенно в пренебрегвано и непознато за широката публика. Фокусът е върху валидирането на наученото в процеса на работа – по неформален и самостоятелен път, като възможно решение в подкрепа на устойчивото професионално развитие. Ясно е посочено противоречието между липсата на акредитация на НБКМ като научна организация и нормативно зададената научна дейност, която се извършва в библиотеката, което налага за подготовката на кадри в специфичните области на професионална експертиза да се разчита единствено и само на висшите учебни заведения. Според Милена Колева – Звънчарова практическото решение на проблема с подготовката на кадри би могло да се търси в създаването на предпоставки за изграждане на професионални знания, умения и компетентности и тяхното валидиране в рамките на една и съща институция. В случая с НБКМ това означава възстановяване на редица добри практики в професионалното развитие, които дисертантката подробно описва, но и тяхното надграждане чрез създаване на система за валидиране с цел преодоляване на дефицитите и решаване на проблемите чрез образование и обучение, обвързано с нуждите на практиката в институциите на паметта по принцип.

В заключението са изведени резултатите от направените анализи и въз основа на това са формулирани от докторантката конкретни

препоръки, които биха могли да послужат за изграждането на цялостна система на професионално развитие в областта на културното наследство, част от която е валидирането на придобитите чрез неформално и самостоятелно учене професионални знания, умения и компетентности. Това би допринесло за разрешаването на натрупаните противоречия и несъвършенства в професионалното развитие в областта на архивното и книжовното културно наследство, а и по-общо – на културното наследство в страната. В това аз виждам и основният принос на дисертацията на Милена Колева – Звънчарова.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. Дисертантката посочва 5 публикации по темата, една от които под печат, с което надхвърля минималните изисквания на ЗРАСРБ. Процедурата съответства на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и на вътрешния Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

След гореизложеното, изразявайки положителното си становище, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Милена Петкова Колева – Звънчарова за дисертационното изследване на тема *„Валидиране на знания и умения за опазване и социализиране на документални и книжовни ценности“* и ще гласувам убедено за това.

15.01. 2021

доц. д-р Петко Христов